

Svenskarnas vilja att betala skatt för välfärden

Örjan Hultåker, SKOP, maj 2024

1. Förord

Sverige har ett av världens högsta skattetryck räknat som totala skatteintäkters andel av BNP, även om det gått ned från nästan 50 procent 1990 till idag 40,7 procent. Sverige har idag plats åtta på listan över länder med högt skattetryck. Med detta följer höga skatter på arbete, sparande, företagande och konsumtion. Trots det föreslås ibland ännu högre skatter med motiveringen att betalningsviljan för mer offentliga välfärdstjänster är hög. Detta är dock inte hela sanningen.

I denna studie har docent Örjan Hultåker vid SKOP granskat svenskarnas stöd för skatter över fem års tid. Studien visar att det visserligen finns stöd för högre skatter, om pengarna går till skola, sjukvård och äldreomsorg. Betalningsviljan är dock väsentligt lägre om skattemedlen går till transfereringar. Det finns en majoritet som stödjer mer skatt under förutsättning att medlen används till skola, sjukvård och äldreomsorg men också en majoritet som hellre ser sänkt skatt än ökade transfereringar. Som transfereringar räknas här arbetslöshetsförsäkring, sjukpenning, ekonomiskt bistånd (socialbidrag) och flyktingmottagning.

Skillnaderna i betalningsvilja för skatter skiljer sig också åt om man ser till partisympatier. Betalningsviljan för att betala mer skatt förutsatt att det finansierar skola, sjukvård och äldreomsorg är större hos de som stödjer rödgröna partier. När det gäller betalningsvilja för ökade transfereringar är stödet svagt bland sympatisörer till traditionellt borgerliga partier (M, KD, L, C) och SD.

Studien visar att det finns anledning att moderera påståenden om betalningsvilja för ökade offentliga satsningar. Betalningsviljan beror tydligt på vad pengarna ska användas till. Studien visar också att det finns ett starkt stöd för vad man kan kalla en arbetslinje i skattepolitiken bland alla partier i regeringsunderlaget.

Johan Fall, skattechef Svenskt Näringsliv

Innehåll

1. Förord.....	2
2. Svenskarnas vilja att betala skatt för välfärden	4

Svenskarnas vilja att betala skatt för välfärden

Sammanfattning

Denna rapport har sammanställts på uppdrag av Svenskt Näringsliv. Den redovisar undersökningar av svenskarnas betalningsvilja för olika typer av välfärdsutgifter, dels vilja att betala för transfereringar, dels vilja att betala för sociala tjänster som t.ex. sjukvård och skola.

Rapportens resultat visar på stora skillnader i betalningsviljan för olika slags utgifter. Betalningsviljan är avsevärt större för de tjänster som det offentliga erbjuder medborgarna i form av till exempel sjukvård, skola och äldreomsorg än för transfereringar.

Rapporten visar också att det finns stora skillnader i betalningsviljan mellan olika grupper av medborgare när deras attityder särredovisas efter politiska dimensioner som partisympati.

Bakgrund

Välfärden, summan av transfereringar och tjänster som t.ex. skola och sjukvård, utgör en stor andel av de offentliga budgetarna i moderna samhällen. Kostnaderna för den betalas med olika slags skatter.

Därför är medborgarnas betalningsvilja en förutsättning för bevarad legitimitet hos transfereringarna och välfärdstjänsterna. Är skattebetalarna beredda och villiga att betala de skatter som krävs?

I Sverige och i övriga välfärdsstater har det gjorts ett antal empiriska studier som undersökt viljan att betala skatt för välfärden i sin helhet eller för olika delar av densamma.

Ett exempel är de *Välfärdsstatsundersökningar* som genomfördes vid sex tillfällen mellan åren 1986 och 2010. Den fråga som ofta återopas som stöd för viljan att betala skatt har haft formuleringen

”Skatterna går till olika ändamål. Anser du att den mängd skattepengar som går till de ändamål som nämns nedan bör ökas, hållas oförändrade, eller minskas?”

Några av ändamålen avser enbart tjänster som t.ex. ”sjuk- och hälsovård” och ”den vanliga skolan (grundskolan och gymnasieskolan)”. Andra är renodlade transfere-ringar som ”bostadsbidrag” och ”socialbidrag”.

SKOP

Mer problematiskt är att några av områdena är en kombination av transfereringar och tjänster, t.ex. ”stöd till äldre (pensioner, äldreomsorg m.m.)” och ”stöd till barnfamiljer (barnbidrag, barnomsorg, m.m.)”.

Formuleringen av alternativ medför i flera fall att det inte görs åtskillnad mellan tjänster och transfereringar, vilket leder till alltför generella slutsatser om en allmän betalningsvilja genom skatter.

Att områdena inkluderar och blandar samman transfereringar och tjänster leder i somliga fall till slutsatser som inte har stöd av medborgarnas svar. Ett exempel kan hämtas från en underlagsrapport som Stefan Svallfors skrev på uppdrag av den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (S 2010:04), sidan 20,

Men fortfarande är viljan att öka utgifterna störst för områden som sjuk- och hälsovård, pensioner och skolan.

Denna slutsats dras trots att det inte finns någon renodlad fråga om intervjupersonerna vill öka de skattepengar som går till just pensioner. Enligt frågan skall intervjupersonerna göra en sammanvägning av bl.a. äldreomsorg och pensioner. Ingen vet vad av detta som väger tyngst när de svarande väger samman de olika komponenterna.

Ett exempel på en jämförande internationell undersökning om betalningsviljan är European Social Survey. Vartannat år sedan 2002 görs en stor intervjuundersökning som omfattar hundratals frågor i ett formulär.

År 2008 ställdes en fråga i 23 europeiska länder. Den svenska formuleringen löd, ”Många välfärdsstatliga bidrag och tjänster betalas med skattemedel. Om regeringen vore TVUNGEN att välja mellan att höja skatten och att satsa mer pengar på välfärdsstatliga bidrag och tjänster, ELLER att sänka skatten och satsa mindre pengar på välfärdsstatliga bidrag och tjänster, vilket alternativ borde den välja?” Svartalternativen var en 10-gradig skala med ändpunkterna 1=att ”Regeringen borde SÄNKA skatten kraftigt och satsa mycket mindre pengar på välfärdsstatliga bidrag och tjänster” och 10= att ”Regeringen borde HÖJA skatten och satsa mycket mer pengar på välfärdsstatliga bidrag och tjänster”.

En sådan bred välfärdsundersökning utsäger litet eller inget om vad skattebetalarna vill betala för.

Preciserade frågeställningar

För att kunna studera betalningsviljan för de olika tjänsterna och bidragen är det viktigt att specificera frågorna så att man kan identifiera dem var för sig. Ett annat krav är att man verkligen ställer skatteförändringar mot ökade satsningar. En formulering som ställer frågor om mängden skattepengar som går till olika ändamål som i *Välfärdsstatsundersökningarna* relaterar inte till skatteuttaget.

SKOP

Den som vill att mer pengar skall gå till ett ändamål kan t.ex. önska omprioriteringar inom de totala offentliga budgeterna både mellan olika välfärdskomponenter och mellan välfärdskomponenter och andra budgetposter som t.ex. försvar, simhallar eller olika kulturaktiviteter.

Viktigare med mer till vissa välfärdstjänster än skattesänkningar

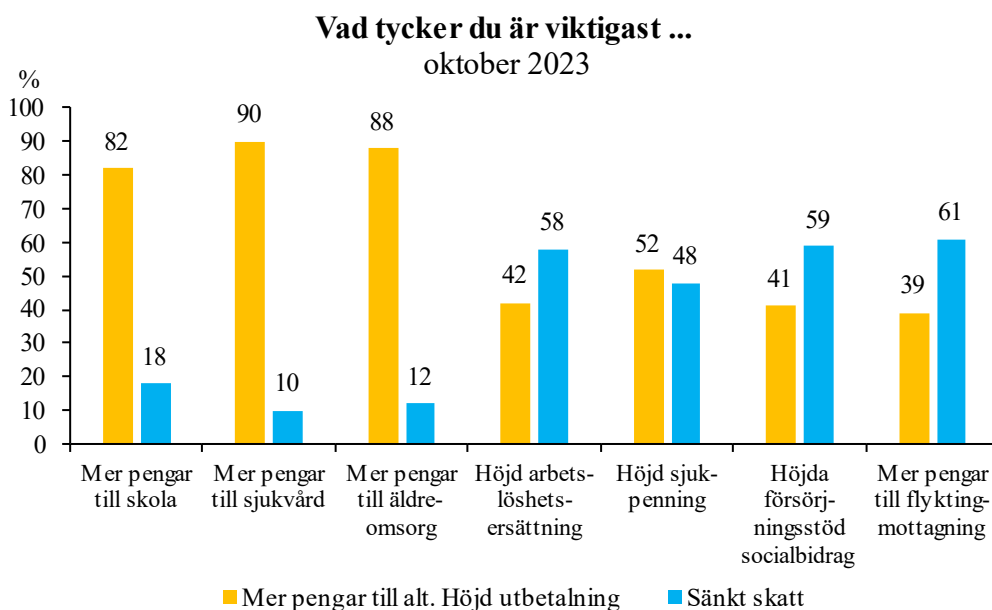
SKOP-analys ställde tre separata frågor för olika välfärdstjänster, ”Vad tycker du är viktigast

- Mer pengar till skolan eller sänkt skatt?
- Mer pengar till sjukvården eller sänkt skatt?
- Mer pengar till äldreomsorgen eller sänkt skatt?

Dessutom ställde SKOP fyra separata frågor för transfereringar, ”Vad tycker du är viktigast

- Höjd arbetslöshetsersättning eller sänkt skatt
- Höjd sjukpenning eller sänkt skatt
- Höjda försörjningsstöd (socialbidrag) eller sänkt skatt
- Mer pengar till flyktingmottagning eller sänkt skatt

Resultaten i oktober 2023 visar att de flesta svenskar tycker att det är viktigare med mer pengar till sjukvården (90 procent), till äldreomsorgen (88 procent) och till skolan (82 procent) än med sänkt skatt.

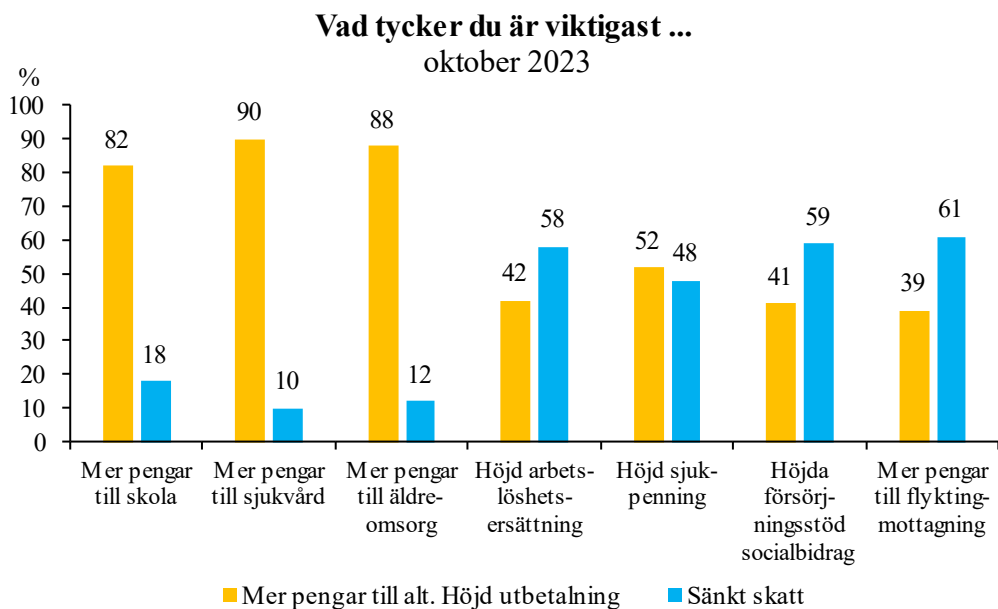

SKOP

Stödet för höjda transfereringskostnader är betydligt svagare. I valet mellan att satsa på höjda transfereringar och sänkt skatt anser majoriteter att det är

- viktigare med sänkt skatt (61 procent) än med mer pengar till flyktingmottagning (39 procent)
- viktigare med sänkt skatt (59 procent) än med höjda försörjningsstöd/socialbidrag (41 procent)
- viktigare med sänkt skatt (58 procent) än med höjd arbetslöshetsersättning (42 procent).

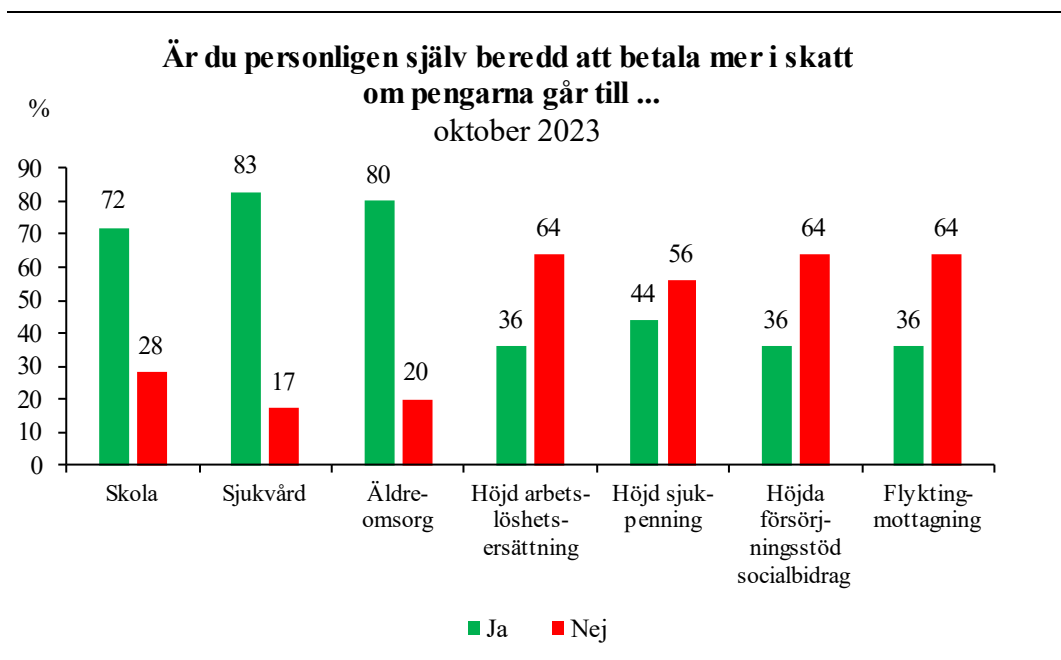
Det finns en svag majoritet (52 procent) som anser att det är viktigare med höjd sjukpenning än med sänkt skatt (48 procent).

Starkare prioritering av sänkt skatt om man själv skall betala

Inte överraskande är det färre som är positiva till höjda skatter om de själva skall betala än om de räknar med att det är andra som skall betala. Det visas i svaren på frågor som ”Är du personligen själv beredd att betala mer i skatt om pengarna går till ...

För samtliga sju områden är det färre som säger ja till att själva betala mer i skatt än som anser det vara viktigare med mer pengar än med skattesänkningar.

Mycket splittrad opinion för och emot skattefinansiering

Ofta har det i Sverige tagits för givet att det finns politisk enighet när det gäller att ta ut höga skatter för att finansiera tjänsteverksamhet och transfereringar. Ett exempel kan vara en interpellationsdebatt i riksdagen den 8 november 2011.

För att testa om det föreligger en sådan enighet kan man studera hur personer med olika politisk uppfattning prioriterar mellan ökade utgifter och sänkt skatt.

Oberoende av område är det stor skillnad mellan de olika partiernas sympatisörer och det är rödgröna sympatisörer som i störst utsträckning väljer bort skattesänkningar till förmån för att skjuta till mer pengar.

I stort sett alla rödgröna som sympatiserar med Socialdemokraterna, Vänsterpartiet eller Miljöpartiet tycker att det är viktigare med mer pengar till skola, sjukvård och äldreomsorg än med sänkt skatt. Den uppfattningen delas av nästan 100 procent i de tre partierna. Stora majoriteter av rödgröna sympatisörer, minst två av tre, anser också att det är viktigare med höjda belopp i transfereringssystemet än med sänkta skatter.

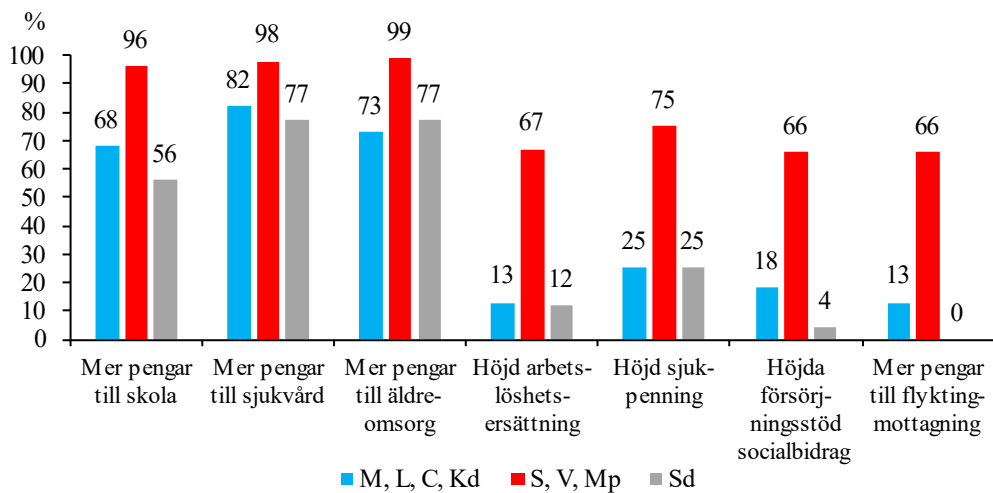
De som sympatiserar med något av de traditionella borgerliga partierna, dvs. Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet eller Kristdemokraterna, anser i större utsträckning än de rödgröna att skattesänkningar är viktigare än ökade utgifter för vardera av de sju välfärdsområdena. Men för sjukvård, äldreomsorg och skola finns borgerliga majoriteter som tycker att mer pengar till de tre områdena är viktigare än skattesänkningar.

SKOP

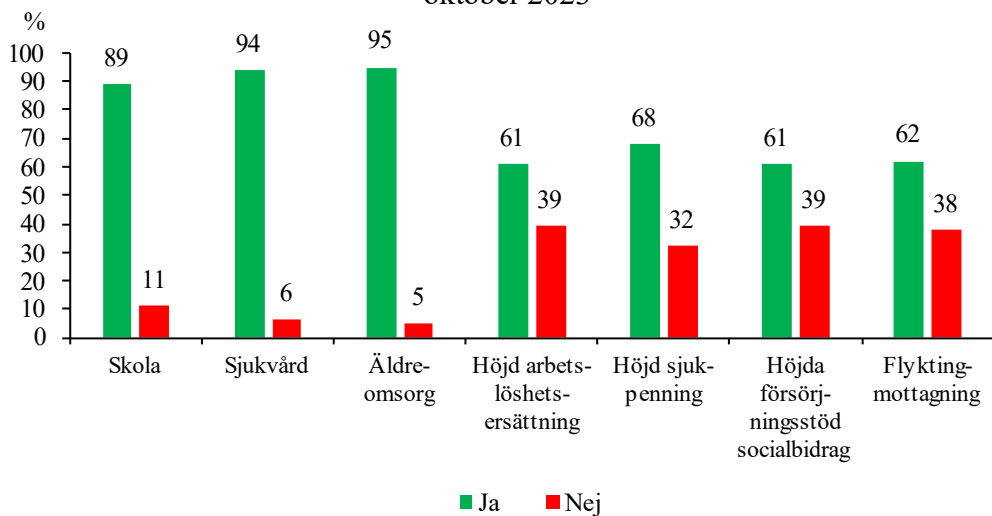
Den största skillnaden mellan rödgröna och borgerliga sympatisörer är att mycket stora majoriteter av de borgerliga anser att det är viktigare med skattesänkningar än med höjda belopp i transfereringssystemet.

Attityderna bland dem som sympatiserar med Sverigedemokraterna har större likhet med de traditionellt borgerliga sympatisörernas attityder än med de rödgröna.

Andel partisympatisörer som anser att nedanstående satsningar är viktigare än sänkt skatt oktober 2023

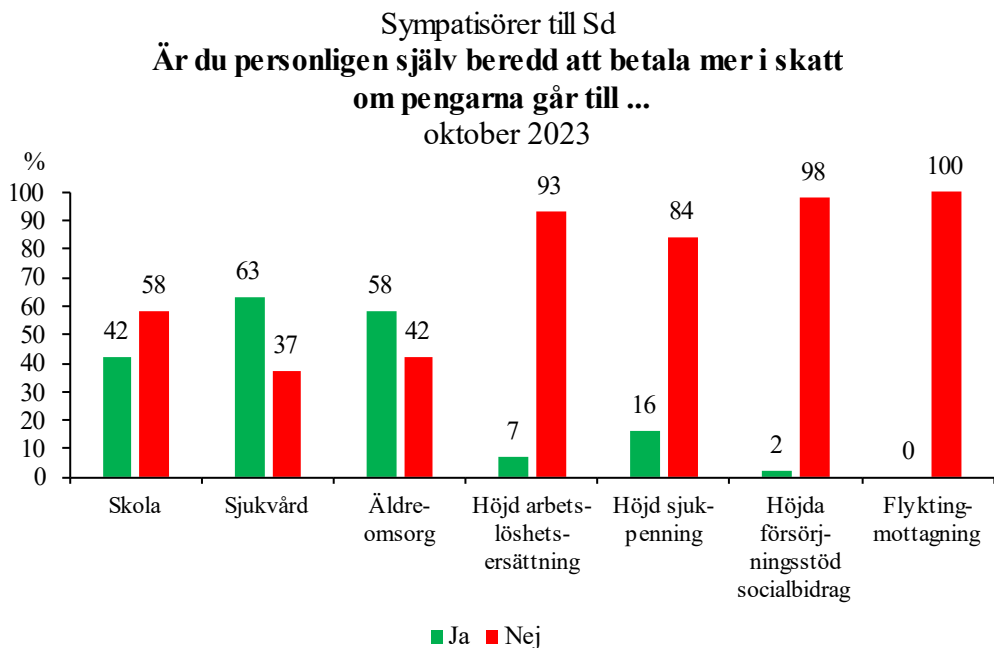
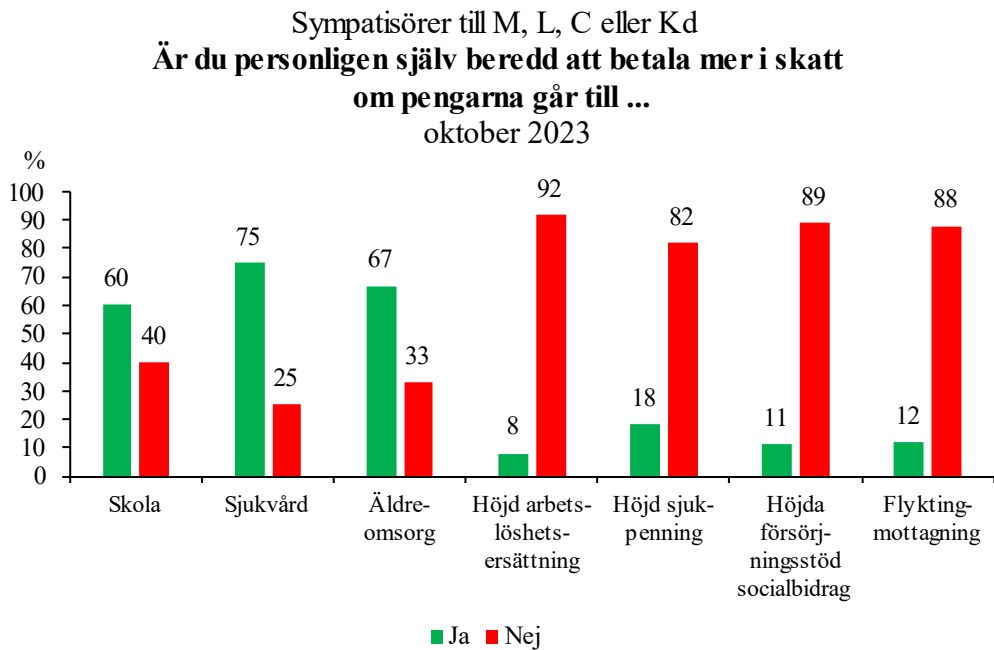
Sympatisörer till S, V eller Mp Är du personligen själv beredd att betala mer i skatt om pengarna går till ... oktober 2023

SKOP

När det gäller vilja att själv betala mer i skatt för olika områden föreligger också stora skillnader mellan grupper av partisympatisörer. Rödgröna sympatisörer är beredda att själva betala skatt i större utsträckning än andra.

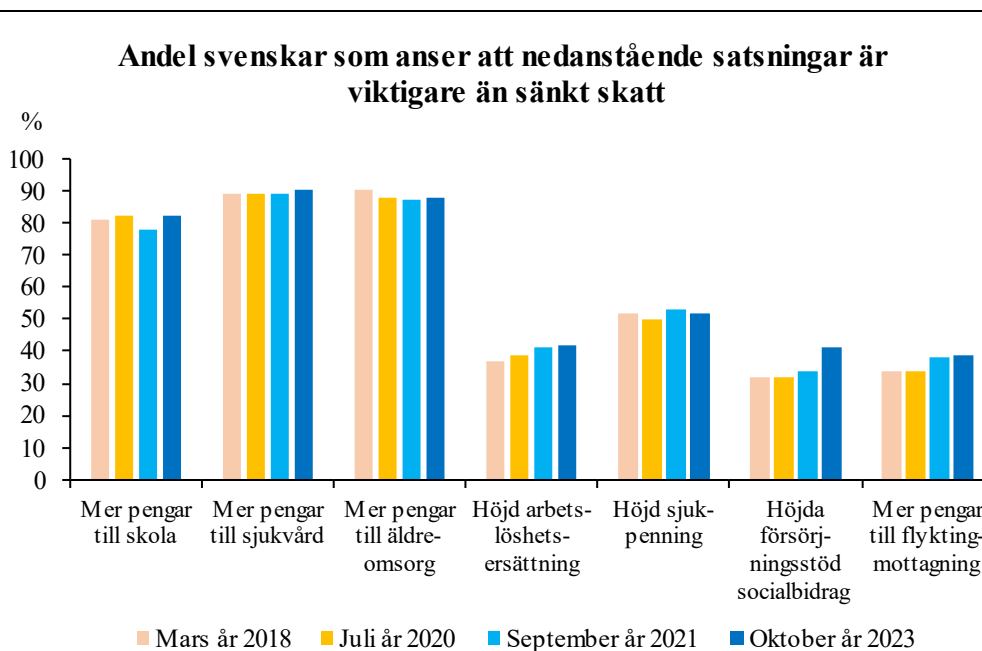
Och för alla områden är det mindre andelar av Sverigedemokraternas än av de traditionella borgerliga partiernas sympatisörer som själva är beredda att betala mer i skatt för satsningar på de olika områdena.

Stabilitet över tiden

Samma frågor har ställts vid fyra tillfällen mellan mars 2018 och oktober 2023. Attityderna har i stor utsträckning varit oförändrade under perioden.

Den största förändringen är att det i oktober 2023 är fler som anser att höjda försörjningsstöd/socialbidrag är viktigare än sänkt skatt, upp från 32 procent år 2018 till 42 procent år 2023. Det kan i stor utsträckning förklaras med att området år 2023 bytte namn från ”socialbidrag” till att kallas ”försörjningsstöd (socialbidrag)”.

Känslighetsanalys inom politiska block

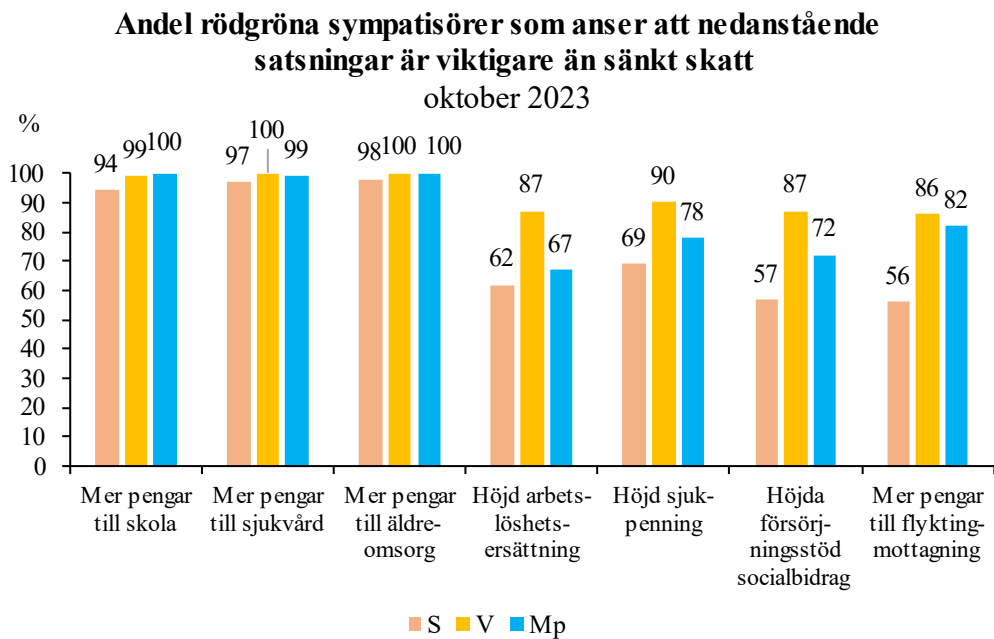
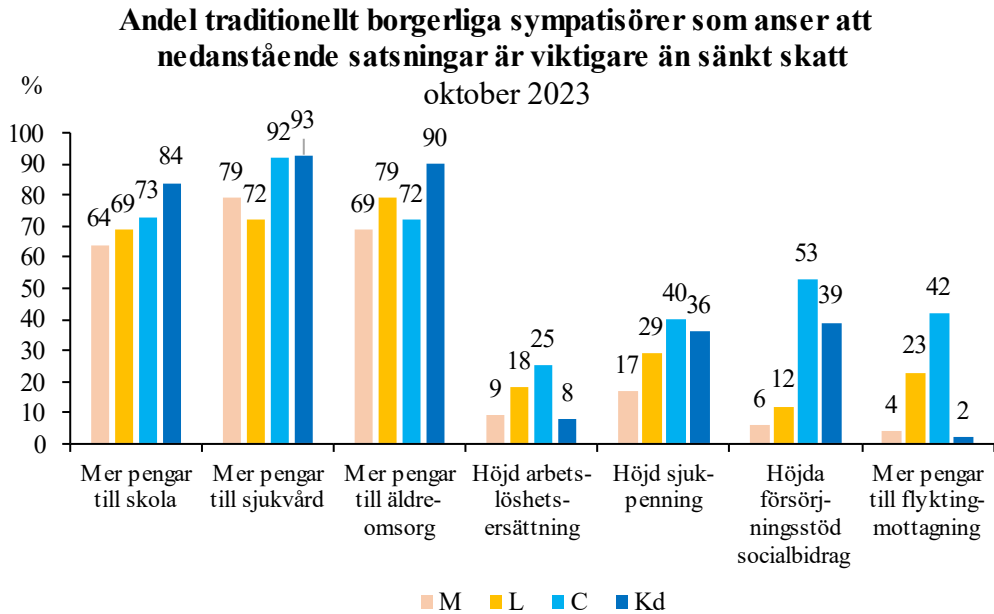
Flera av partierna inom de politiska blocken är små så att särredovisningar av attityderna för Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna måste tolkas med stor försiktighet. Den specificerade redovisning som har gjorts för de olika traditionellt borgerliga partierna visar dock att det finns relativt stor överensstämmelse i attityderna.

För alla de borgerliga partiernas sympatisörer gäller att majoriteter anser att det är viktigare med mer pengar till skola, sjukvård och äldreomsorg än med skattesänkningar. Det är betydligt färre i alla borgerliga partier som prioriterar transfereringar framför skattesänkningar, med ett undantag är det bara minoriteter som gör det.

Samstämmigheten är mycket stor bland de olika rödgröna partiernas sympatisörer när det gäller att prioritera mer pengar till skola, sjukvård och äldreomsorg framför sänkta skatter.

SKOP

När det gäller vad som är viktigast av höjda transfereringar eller sänkta skatter är bilden mer splittrad. Av Socialdemokraternas sympatisörer är det minst var tredje som tycker att det är viktigare med sänkt skatt än höjda ersättningar. Stödet för höjda bidrag i stället för sänkta skatter är starkare bland särskilt Vänsterpartiets men även Miljöpartiets sympatisörer än bland Socialdemokraternas.

SKOP

Slutsats

Det finns inte någon total uppslutning i Sverige för alla de program som ingår i vad som brukar kalla offentliga välfärdssatsningar. När det gäller olika programs legitimitet bör man därför specificera dem var och en för sig och inte göra uttalanden om det allmänna stödet för statens, kommunernas och regionernas program.

Det finns ett starkt stöd för ökade satsningar på sjukvård, äldreomsorg och skola. De flesta svenskar anser att mer pengar till de verksamheterna är viktigare än skattesänkningar. En stor andel av svenskarna är också beredda att själva betala mer i skatt om pengarna går till de verksamheterna. Men även för sådana verksamheter varierar betalningsviljan mellan de politiska partiernas sympatisörer och betalningsviljan är störst bland dem som sympatiserar med rödgröna partier.

Det finns inte alls lika stor betalningsvilja för transfereringar. I valet mellan höjd arbetslöshetsersättning, försörjningsstöd/socialbidrag samt flyktingmottagning är det bara minoriteter som tycker att det är viktigare med höjda ersättningar än skattesänkningar. Bland de undersökta transfereringarna är stödet starkast för höjd sjukpenning men det är bara ungefär hälften av svenskarna som föredrar en sådan höjning framför sänkt skatt.

Attityderna till transfereringar varierar starkt med svenskarnas politiska sympatier. Bland dem som sympatiserar med de traditionella borgerliga partierna eller med Sverigedemokraterna är det bara små minoriteter som själva är beredda att betala mer i skatt för att höja ersättningarna i transfereringssystemet.